



A' FELS. TS. ÉS K. KEGYELMES ENGEDE-
LEM MELLETT

A' M I N D E N E S
GYÜLYTEMÉNY'
VI. L E V E L E.

*Költ Komáromban, Szent Jakab-Havának
18-dik Napján, 1789-dik Esztend.*

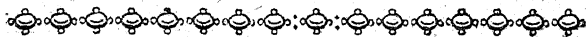
A Gyümölcsokröl.

A⁹ leg-egészfégesebb gyümölcsok közzé méltán számláltathatnak az *eperj*, *tseresznye*, *meggy*, *Őszi-baratzkok*, *magvoktól el-váló szilvák*, *savanyú almák*, *szöllök 's a' t.* Nálunk az *ananászt*, *pomagránátot*, *tzitromot*

F

mot

mot és narantsokat kevesen szaggatják tulajdon fájaikról. — Tsak nem közönléges megrogzött vélekedés ez a' Közfégben, hogy a' gyümölts hideg-lelést okoz. Nem a' jól meg-értt gyümöltsöktől, hanem a' fok kövér hústól leli-ki a' hideg a' Magyart, melly ellen a' jó féle gyümöltsök még orvosságul szolgálának. — Két hibában esnek tsak nem rend fzerént az emberek a' gyümölts ételben. — Az első az, hogy ebéd és vatsora után szokták azt leg-inkább enni, a' mikor a' gyümölts evés ha nem árt leg-alább keveset használ. Ebéd és vatsora előtt enni a' jól meg-értt gyümöltsöket leg-egészfégesebb. Sok Szülék úgy gondolkoznak, hogy talán menten meg-halának gyermekeik, ha reggel éh gyomorra gyümöltsöt ennének; holott pedig fokkal hasznosbb volna nékik azt adni, mint kávéval a' nélkül is meleg véreket hevíteni. — A' másik hiba az, hogy fokan a' gyümöltsöt meg sem mernék enni kenyér nélkül, holott pedig a' kenyér azt meg-poshasztja, 's meg-kese-riti a' gyomorban, 's következésképpen az eméztést is nehezíti. — Ide való az is, hogy fokan bort ífznak a' gyümöltsre; tudni való dolog pedig hogy a' viz a' gyümöltsöknek el-ólvasztójok. —



Az Afzszonyokról.

Fellette nevetléges dolog az sok Férjfi-
 jakban, hogy ők az Afzszonyokat örökös tu-
 datlanságra büntetik, és nehezen szenvedik,
 mikor ők a' tudományok által ékesítik elmé-
 jeket. Talán csak a' mi kevélységünk szab
 nekik illy érzéketlen törvényeket. Mint-
 hogy az Afzszonyok az ő kellemetes szép-
 ségekkel feljül-múlnak bennünket, attól fé-
 lünk, hogy majd elméjekkel is meg-halad-
 nak. Valóban kevéssé értjük tulajdon hafz-
 nunkat, mikor őket gyengeségektől fogva
 a' puhafágnak, és a' bal-vélekedésnek sza-
 badon néki bortsátjuk! Azt kívánjuk tőlök,
 hogy okosok és virtusokkal ékeskedők lé-
 gyenek, 's azonban nem szolgáljatjuk-ki az
 eszközoeket, mellyek által arra mehetnének.
 Hogy eshetik az meg, hogy illy roszfzúul ne-
 veltetik az emberi nemzetnek szebbik fe-
 le? Hát ez a' gyönyörű nem csak azért terem-
 tetett é, hogy csak bizonyos ideig gyönyör-
 ködjenek benne szemeink, mint a' múlandó
 virágokban? Az illyen nevelés, meg-foszt
 bennünket a' valóságos gyönyörűségek-től, t. i.
 az elmének gyönyörűségeitől, mellyeket kós-
 tólhatnánk az ő velek való társalkodásban.

Az igaz és valóságos böltseségnek ta-
 núlása, a' jó könyveknek olvasások által,
 úgy meg-gyökerezne a' virtus az Afzszo-

nyoknak szívekben, hogy fok panaszoktól 's bajoktól meg-menekednének a' Férjfiak. Mitsoda bódogságot készítenének előre az Afzszonyoknak azokra a' bús napokra, melyekben többé szépségek által a' szemnek nem tetszhetnek. Akkor az ő elméjeknek szép tehetségeik által, mind a' Férjfiak előtt kedvet találhatnának, mind pedig únalmo-
kat enyhíthetnék.

Minden Szüléknek azért, valakiktől kitelhetik, kellene taníttatni Leányaikat a' Históriára, Földnek le-írására, a' Böltsekedésnek könnyebb részeire, az Erköltsttudományra, és a' Poésisre. Sőt a' kiktől meglehet, tanúttatni kellene velek a' Deák nyelvet is, a' melly minden tudománynak kultsa. E' mellett a' gazda-afzszonykodást, 's afzszonyi munkákat is gyakorolhatnák.

Milord Scahftsburi azt szokta mondani, hogy az *Atheusok* Istent-tagadók között színt úgy vagynak Fánátikusok, valamint a' Keresztyének között; mert nekik is lehetnek üres látásaik és képzelődéseik. — Lehet valaki egy részről könnyen hívő, más részről pedig éppen hihetetlen. — Du Son híres Mekhánikus erősen hitte a' Nostradamus' jövendöléseit, de azoknak, mellyek a' Sz. Írásban vagynak hitelt nem adott. —

Bel-

Belgiumban is élt egy Zsidó, a' ki az Új Testamentomot szorgalmasan olvasta, de csak a' Sz. János' Jelenésének adott hitelt, mert azt reménylette, hogy az által ki-találja azt a' Filozófiai követ, melly által a' vasat is arannyá változtathatja. — — —

Erköltsök' Együgyűségek.

Azt írja Baronius, hogy Damiani Péter Kárdinális egynéhány fa kаланakat vitt ajándékba VII-dik Gergely Páának, mellyeket maga készített. — Ebből meg-tetszik, (1) Hogy hajdan a' Szerzetesek, főt még a' Kárdinálisok is kézi munkával gyakorlották magokat. (2) Hogy a' régieknek együgyűségek fokát különbözött a' mai pompától; mert ki merne ma fa kаланakat ajándékozni a' Római Páának? — (3) Hogy a' régiek nem is vóltak olly finnyások, mint a' maiak. Tudni való, hogy kivált a' savanyú ételek úgy által-hatják a' fát, hogy dörgölésekkel is nem lehet róla le-mosni. — Lásd Leibnitz V-dik Tómusát.

A Kolumbus' utazása folytattatik.

A' Szigetnek vizsgálására bé-küldetett két Követek vissza-jöven meg-beszéllették Kolumbusnak, hogy mintegy 12. mért-föl.

földekre bé-hatván, találtak a' Szigetben egy Várasotskát, melly állott ötven fa házakból, 's lakoztak benne fok emberek. A' Föbök közzülök elejekbe ki-mentek, karjaiknál fogva bé-vezették a' Városba; ott egy tágas szobában magas székekbe ültették, mellyek állatoknak formájokra faragtattak ki, 's azután pedig egygyen-egygyen meg-tsókolták lábaikat, 's némelly gyökerekből készítettett igen ízetlen ebéddel meg-vendé-gelték. Azután a' Királytól 's némelly Föb-ektől ki-kísértetvén, bé-mentek más ha-sonló Falukba is, és mindenütt nagy tiz-telettel fogadtattak. Felette fok madarakat láttak a' Szigetben, nevezetesen foglyokat és patsirtákat. Négy lábú állatokat nem nevelt a' Sziget, ki-vévén némelly néma ebe-ket, mellyek teljességgel nem ugattak. A' Szigetnek földje elég termékeny vólt, 's né-melly gyökereken kívül, mellyek a' Sziget-ben lakozóknak kenyér gyanánt szolgáltak, termett benne hasonló a' mi babunkhoz, és egy mag, mellyet *Maiz*nak neveztek, és a' melly-nek igen jó íze vólt. A' leg-föbök kereskedések állott pamukból, mellyet az élő-fák minden munka nélkül önként termettek. Nem ta-láltak a' Szigetben sem arany, sem gyöngy, sem fűszerfű, hanem a' Szigetben lako-zók mutattak egy *Bóhió* nevezetű Szigetet, mellyben azok bőféggel találtattak. El-vé-gez-

gezte azért magában az Admirál, hogy oda fordítsa hajóját, és e' végre tizen-kettőt a' Szigetben lakozók közzül magával el-vitt, hogy azok előtt az esméretlen Szigetnek lakosi előtt, annál nagyobb kedvességet találhasson.

Novembernek 13-dik napján el-indúlt azért Kolumbus, hogy a' *Bóhió* Szigetet felkeresse, de erős Északi-szél támadván, kén-telenítettett a' vas-matskákat le-hányjni némelly apró Szigetek közt, mellyek egymás-közt fél mértt-földnyi formán feküdtek. Ezekben látott fok élő-fákat; nevezetesen fenyőket, áloeseket 's pálmákat. Nem lakoztak benne emberek, hanem a' Kúba Szigetének lakosi által szoktak oda járni a' magok tőszakjaikon, hogy ott magokat a' halászatból táplálhassák, a' kik a' nyers halakat, az élő-fákban termett pondrókat 's pók-hálókat is jó ízün meg-ették. Itt fogtak a' Spanyolok egy halat, melly hasonlít egy fűldő-malatzhoz, halásztak némelly tsigákat is, mellyekben jó féle gyöngyök termettek.

Novembernek 19-dik napján újra el-indúlt Kolumbus a' *Bóhió* Sziget' keresésére; de az ellenkező szél miatt el nem mehettek. Ismét vas-matskákat hányt-le. Pinkon az egygyik hajónak Kapitányja, a' ki leg-jobb kézülétü hajón volt, éjtszaka el-indúlt ma-

ga egyedül, hogy Kolumbust meg-előzhesse, 's a' Szigetnek kintseit magának el-foglalhassa. El-hagyattatván azért Kolumbus egygyik Társától, vízfza-indúlt Kúba felé, 's meg-szállott egy más ki-kötő helyben, mellyet Katalinnak nevezett. Itt talált egy folyó-vízre, melly olly tiszta vólt, hogy el-lent nem állván két 's három ölnyi mélysége, a' feneke világosan meg-látszott. Közel hozzá látott szörnyű magasságú fenyő-fákat, mellyek akármelley hajónak árbotzfákúl szólgálhattak, és tserfákat, mellyekből deszkákat lehetett hasogatni. Mindenféle madarak a' magok tsevegéseikkel annyira meg-ékesítették e' helyeket, hogy Kolumbus azt mondotta, hogy hólttáig való lakozásúl örömet e' Szigetet választotta vólna. Nem meszfe oda talált egy hoszszú fajkát a' szárazon, mellyben könnyen ötven emberek el-férhettek vólna, noha tsak egy élő-fának törökéből készítettett. Mintegy száz és hat mértt-földeket menván a' Sziget körül, el-indúlt ismét Bóhiót keresni, melly oda nem meszfire látszott. Még távolról látván azt; olly nagy hasonlatosságot látott benne Spanyol-Országhoz, hogy azt Hispániolának, vagy Spanyolotskának nevezte. A' lakosok látván őket, mindnyájan el-futottak, míg végre egy Afzszont meg-fogtak, a' kinek arany pléhetske függött-le az órra

lyu-

lyukárol. Ennek adtak némelly apró tükröket, 's egyéb tsetsebetséket, 's azutan minden bántódás nélkül el-botsátották, hogy ő általa a' többeket is édesíthessék. — Más nap tizen-egy fegyveres embereket küldött-bé Kolumbus a' Szigetnek vizsgálására. Ezek előtt is el-futottak a' lakosok, míg végre egy Indus, a' kit a' Salvador Szigetből hoztak, fok jókat befzélvén a' Keresztyénekről, hozzájuk édesítette. Tökélletesen meg-lévén a' felől győzettetve, hogy ezek az' idegenek az Égből szállottak-alá; minden módon igyekeztek magokat velek kedveltetni, 's marasztották őket, hogy tovább is nálók múlassanak. De még azon estve vizfsza-tértek a' hajóhoz, 's meg-befzéllették Kolumbusnak, hogy a' Sziget termékeny, és annak lakosai szebbek és nyájasabbak, mint a' többeké voltak. Megmondották azt is, hogy a' Szigetnek lakóji jelek által értékre adták, hogy egy nem mezfize lévő Szigetben fok aranyat fognának találni.

El-indúltak oda Detzembernek 15-dik napján, 's mikor a' nagy szélben nagy veszedelmek közt hajóztak, el-bámúltak azon, hogy egy Indust egy tsónakban feléjük jöni láttak. Ezt bé-vévén hajójokba, némelly kis ajándékok által magokhoz édesítették, 's leg-először a' Szigetbe öt' szállították-ki.

Tsak hamar a' Szigetnek Katzikja, vagy Királyja, némelly mezítelen emberekkel a' partra jött, a' ki is a' többektől egy arany pléhetske által különböztetett-meg. Ez a' maga kezeivel jelt adott, hogy ezeket az új embereket óltalmába fogadja, és hogy senki nékik leg-kissebb bántásokra is nem léfzen. —

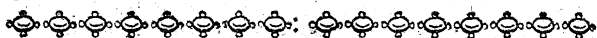
Detzembernek 18-dik napján az Admirálnak hajójába ment, kísértetvén két száz emberektől, a' hol némelly ajándékokat adott néki Kolumbus; mellyeknek látásokra felette igen bámúlt; és azokat nagy pompával vitette maga előtt.

Detzembernek 24-dik napján szélnek erefztvén vitorláját, el-indúlt Kolumbus *Punta Sancta* felé. Igen tsendes idő lévén, Kolumbus álomnak botsátotta magát. Az alatt egy tudatlan Hajósra bízattatván a' kormány, nem sokára egy köfzikla által hajótörést szenvedett. Fel-ébredvén Kolumbus, látta a' szemlátomást való veszedelmet, 's azért is a' hajónak terhét a' tsónakokba hányatta; de még is meg nem menekedhetett volna, hanemha a' Szigetnek Királyja sok vad-embereket küldött volna apró fajokon segítségére, kik a' hajónak minden terheit kihordták a' Szigetbe, és azokat nagy hűféggel őrzötték.

Meg-szeretvén Kolumbus ennek a' Szigetnek földjét, kívánt ott egy kis falutskát épí-

építeni, 's azt új lakosokkal meg-telepíteni; annyival inkább, hogy a' Hispániolának Királya, önként ösztönözte őtet arra, azt reménylven, hogy így a' szomszéd Szigetbélieknek prédálások ellen magát könnyebben óltalmazhatja. Kolumbus, hogy annál nagyobb betsületet szerezzen magoknak, egy ágyú golyobist neki lövetett a' meg-törtt hajónak, 's azt egy lövéssel által-lyukasztotta a' Szigetben lakozóknak nagy tsudálkozásokra, a' kik úgy nézték őket, mint Égből szállott embereket, kik bírnak az Égnek tüzeivel. — Kolumbus tehát tettetvén mint-ha csak a' Sziget' Királyjának kérésére tselekedné azt, egy Vár forma erősséget épített az által-lyukasztatott hajónak fájiból. Meg-rakta azt szükséges elefégekkal, fegyverekkel, ágyúkkal, és három Tíztek alatt harmintz-két embereket hagyván ott, visszaindult Európába Januáriusnak 4-dik napján, 1493-dik Esztendőben.

Nem kevésbé indult-meg Kolumbus e' hajó-törésen, 's nem lévén már több egy hajójánál, minthogy Pinkon el-vált vólt tőle, attól félt, hogy ha ez is szerentsétlenül talál jární, úgy fo-ha sem léfz abban módja, hogy az új földnek fel-találását a' Spanyol-Országí Királynak hí-rül adhassa. —
(a' többít máskor.)



*Báró Trenk Fridrik életének Históriája,
Magyarúl, és Németül III. Kötetben.*

A' Magyar fordítás is, de kivált az eredeti Német munka, minthogy Előfizetésre botsáttatott, sokkal esméretesebb a' Hazában, hogy sem mint hosszú ki-húzással kedveltetnünk kellene. — Külömben is a' kik e' Könyvet még nem olvasták, kevés hasznát vehetnék annak, ha rövid summában elő-adnánk is, mitsoda nagy kedvességben vólt először II-dik Fridrik előtt, hogy vitezett azután a' Glátzi Várba, miképpen szökétselt ott, míg végre Schell Kapitánynyal ki-szökött; miként bújdosott azután Lengyel-Országban, mitsoda nagy szerentsére kapott Pétervárában, mennyi sok baja vólt Bétsben, végre miképpen ásta a' föld alatt való lyukakat a' Magdeburgi tömlötzben. — Ilendőbb és hasznosabb lészén egy két szóval azokat a' szókat illetnünk, mellyek e' külömben mulatságos könyvben az ártatlan erköltsöknek vesztegetésekre szolgálhatnának. — Minden jó Keresztyén sajnálhatja, hogy B. Trenk vagy két helyen Szent Pál Apostolt fantastának nevezi azért, hogy a' Római Levélnek 9-dik Részében haragnak edényeiről emlékezik; hiszen néki mint Evangelikusnak tudni kellett vólna, hogy ott

ott nem szól Sz. Pál az örök választásról. — Könnyű Sz. Pált fantasztának nevezni, 's a' Keresztyén Vallást rágalmazni, minekutánna az úgy nevezett *erős Lelkek* annak felféges Erköltsi-tudományát még gyermek korokban ki-szívják, 's azután úgy kevélykednek véle, mintha tulajdon okosságok találta volna azt fel.

Nem kellett volna, B. Trenknek az ISTENT *ergrimmigte Zebaóthnak* az-az, ki-mérgesedett ISTENnek nevezni azért, hogy a' mondatik róla, hogy az Atyáknak álnokfágokat meg-bünteti a' fijakban. Minden nép olyan, mint valamely különös személy. Hányszor nem lakol pedig a' Vénfég az Ifjúfág' vétkeiért? 's miért nem lehetne az ISTENnek is valamely népet ostromozni, az ő tulajdon bűneiért, kivált ha a' fijak szint olyan feslettek, mint az Atyák voltak.

Nem lehet nagy szomorúfág nélkül olvasni azt is, hogy a' III-dik kötetben újra előhossa azt, a' mit írt a' *Mátzedóniai Heldjében*, a' hol Sz. Dávidot Selmának, útonálló latornak, és leg-nagyobb Gonosz-tévőnek festi-le. Ha B. Trenket a' Vallásbéli gyűlölség zárta volna a' Magdeburgi tömlötzbe; nem tsudálkoznánk rajta annyira, hogy erre vetemedett; de most mit vétett néki Dávid, hogy az ő martzonglásával könnyítette
töm-

tzömlöztöztetését? Jobb lett volna, ha az 51-dik 's más szép 'Sóltárait, mint Mendelson, szép Német versekbe foglalta volna. — Két okokért mondja Dávidot felmának. Az első az, hogy a' fogoly Ammónitákat fűrész alá vettette. 2 Sám. 12: 31. E' tsak azt téfzi; hogy a' kik alkalmatosok voltak a' munkára, némellyekkel fűrészeltetett, másokkal pedig mezset égettetett, 's a' t. A' másik oka pedig az, hogy Saulnak hét Fijait felakasztatta tsak azért, azt mondja B. Trenk, hogy az Országhoz ne juthassanak. 2 Sám. 21. De ebben is fokkal ártatlanabb vólt Dávid, mint B. Trenk abban, hogy Hazájának elárulásával vádoltatott.

1. Tudni való dolog, hogy a' Gibeoniták mesterséggel tsalván-meg Józsuét, arra vették őt', hogy állandó frigyet kössön velek, a' melly szereznt meg-maradjon életek. Az egész nép esküvéssel ígérte, hogy megörzi e' szövetséget, nem tsak valamelly meg-határozott ideig, hanem mind örökké. A' minthogy a' Gibeoniták, minden háborgatás nélkül békességben éltek Kanaánban szintén a' Saul' uralkodásáig. —

2. A' Szent Írás nem említi másutt; hanem tsak ezen a' helyen, még pedig itt is, tsak kevés szókkal, mit tselekedett legyen ő velek Saul Király, „ Azt mondja, hogy ő a' maga nemzetéhez való vak
„ buz-

„ buzgófégből igyekezett az ő rómlásokra,
 „ fokakat meg-öletett; úgy hogy az Izráel’
 „ femmi Tartományában nem lehetett ma-
 „ radások. “ Ebből tsak azt lehet ki-hoz-
 ni, hogy Saul a’ Gibeonitákat el akarta tö-
 rőlni, azoknak a’ maga birodalmában ma-
 radást nem akart engedni, ezt pedig tsak
 azért, hogy a’ maga nemzetéhez, ’s Vallá-
 sához való szeretetéet meg-mutathassa. Ha sza-
 bad nekünk a’ Szent Histórikusnak hallgatá-
 sát némelly hozzá vetéssel ki-pótólnunk,
 hitelesképpen fel-tehetjük azt, hogy Saul meg-
 ölettetvén minden Papokat és lakosokat,
 kik találtattak Nób Városában, ezen kegyet-
 len sententziát ki-terjesztette a’ Gibeonitákra
 is, a’ kik fa-vágók, és víz-hordók voltak
 a’ fátor körül, gyanakodván azon, hogy ezek
 is a’ Papokkal egygyet értettek. Azután a’
 fátort által-vitetvén Gibeonba, ott is meg-
 ölettette rész szerént, rész szerént pedig el-
 szélesztette a’ Gibeonitákat, kik ezen Város-
 ban, és annak vidékin találtattak. Azok-
 nak barmaikat, földjeiket, ’s egyéb jószága-
 ikat el foglalta, ’s azokkal a’ maga fíjait meg-
 gazdagította. Hihető, hogy Saulnak ezen
 tselekedete a’ Vallásnak színével szépített-
 vén, fok egyéb Izráeliták is a’ Királynak
 példája által arra indítottak, hogy ezzel az
 idegen, de a’ Zsidó Vallásra állott nyomor-
 rútlt néppel embertelenül bánjanak. Hihe-
 tő,

tő, hogy az ő fok szenvedéseik 's keserves panaszai után is, nem találtak fenkit, a' ki nekik pártjokat fogta volna, vagy a' rajtok véghez vitt igazságtalanfágot helyre hozta volna; minthogy a' Király, és az ő szolgáljai voltak az ő nyomorgatásoknak fő okaik.
(a' többit máskor.)

A' Találós Mese volt *Káposzta-fő*,
a' rejtett Szó *Borsó*, mellyben van *orsó*,
bor, *só*. — —

Találós Mese.

Három az én szülöm és a' melly időben
Származom az ágyúk zúgnak a' felhőben.
A' leg-gyorsabb szelek' szárnyaikon járok,
Kísérik lépésim' pufztítások 's károk.
Még is fok helyt nekem azt a' tisztességet
Adják, a' melly illet Puspök' 's Érsekséget.

Rejtett Szó.

Sok Vitézek hajdan mikor meg-ütköztek,
Engem' is mint hafznos köntöst fel-öltöztek.
De csak a' fegyveres házakban látsz már ma,
Pogány' Isten' neve hét lábamnak háрма.
Négyre szükféged van házad' fedelére,
Háromban akadhatz Apostol' nevére.
Négy végsőre fokan fok úton sietnek,
De el-tévelyedvén oda nem érhetnek.
